

ПЪРВА ЧАСТ

ГЛАВА I

ТОВА Е РАЗКАЗЪТ КАК ВСИЧКО беше в безизвестност, всичко в покой, в безмълвие; всичко неподвижно, смълчано, и празна небесната шир.

Това е първият разказ, първата реч. Още нямаше нито един човек, нито едно животно, птици, риби, раци, дървета, камъни, пещери, оврази, треви, ни гори; само небето съществуваше.

Не се изявяваше лицето на земята. Имаше само спокойно море и небе в цялата своя шир.

Нямаше нищо наблизко, което да вдига шум, нито пък нещо, което да се движи, нито да мърда, нито да вдига шум в небето.

Нямаше нищо, което да е изправено; само водата в покой, тихото море, самотно и спокойно. Нямаше нищо, дарено с битие.

Имаше само неподвижност и безмълвие в тъмнината, в нощта. Само Творецът, Образувателят, Тепеу, Гукумац, Първородителите бяха във водата, обгърнати от видели-

на¹. Бяха скрити под зелени и сини пера², затова ги наричат Гукумац. На големи мъдреци, на големи мислители е тяхното естество. По тоя начин съществуваше небето, а също и Сърцето на небето, че това е името на бога. Тъй разказваха.

Дойде тогава тук словото, дойдоха заедно Тепеу и Гукумац, в мрака, в нощта, и говориха помежду си Тепеу и Гукумац. Говориха прочее, допитваха се помежду си и размишляваха; споразумяха се, обединиха своите слова и своята мисъл.

¹ Бяха във водата, защото кичеанците свързвали името на Гукумац с водната стихия. Епископ Нунес де ла Вега^A казва, че Гукумац е змия с пера, която ходи из водата. Какчикелският ръкопис разказва, че един от първобитните народи, преселили се в Гватемала, бил наречен гукумац, понеже спасението му било във водата.

^A Вега, Нунес де ла (ок. 1642–1706) – доминикански монах, законодател и писател, роден в Нова Гренада, сегашна Колумбия. От 1684 г. до смъртта си бил епископ на Чиapas (днес мексикански щат). Основното му произведение „Епархийски устройства на Чиапаското епископство“ било предназначено да ръководи индианците по християнски път. Първата част на книгата е написана през 1689 г., а втората между 1693 и 1695 г.; публикуват се през 1702 г. в Рим.

² На маянски гук (guc) или к'ук (q'uc), кук (kuk) е птицата, която днес се нарича кецал (*Pharomacrus mocino*); същото име се дава на красивите опасни пера на тая птица, които се наричат кецали (*quetzalli*) на науатълски. Рашон (*rahon*) или рашом (*rahom*) е друга птица с небесносиня перушина според Басета^B: птиче с „мъхестоцветна гръд и сини криле“ според „Речника на францисканските отци“. Ранчон (*ranchon*) на простонародния език в Гватемала е *Cotinga amabilis*, с тюркоазеносин цвят и лилави гърди и гърло, наричан от мексиканците шюхтототъл (*xuhtótotl*). Перата на тия две тропически птици, които изобилстват особено в областта Верапас, от най-древни времена били използвани у маянците за церемониални украшения на владетелите и на главните господари.

^B Басета, Доминго де – монах, автор на „Речник на кичеанския език“ (1698), неиздаван. Ръкописът се намира в Парижката национална библиотека.

Тогава стана ясно, докато размишлявах, че когато съмне, трябва да се появи човекът. Тогава разпоредиха сътворението и растежа на дърветата и увивните растения и зараждането на живота, и сътворението на човека¹. Тъй бе разпоредено в мрака и в нощта от Сърцето на небето, който се казва Хуракан.

Първият се казва Какулха-Хуракан. Вторият е Чипи-Какулха. Третият е Раша-Какулха. И тия тримата са Сърцето на небето².

Тогава дойдоха заедно Тепеу и Гукумац; тогава се посъветвах за живота и виделината, как ще се направи, че да се развидели и съмне, кой ще създава храната и издръжката.

¹ С присъщата на кичеанския език сбитост авторът разказва как в ума на Образователите се родила ясно мисълта, как се разкрила необходимостта да бъде създаден човекът, последна и върховна цел на Сътворението според финалистките^A представи на кичеанците. Идеята да бъде създаден човекът била възприета тогава, но, както ще се види в хода на повествованието, била приложена на дело много по-късно.

^A Финалистки – от финализъм, тоест телеология: идеалистически мироглед, според който всички явления са целенасочени, а развитието в света е осъществяване на предопределена крайна цел.

² Хуракан^A (Huracán) – един крак; Какулха Хуракан (Caculhá Huracán) – еднокрака мълния, тоест светкавицата; Чипи Какулха^B (Chipi Caculhá) – малка мълния. Това е тълкуването на Хименес. Третият, Раша Какулха^D (Raxa Caculhá), е зелената мълния според същия писател и светкавицата или гръмотевицата – според Брасьор. Прилагателното раш (rax) има между другите си значения това на внезапен или неочакван. На какчикелски рашхана-хих (raxhaná-hih) е светкавица. Освен всичко това на кичеански и на какчикелски ракан (racán) означава голям или дълъг.

^B Хуракан – ху (hu) – раздухвам главните, намесвам се, слагам едно нещо върху друго; рат (rat) – вихрушка; ракан (racan) – крак. Еднокраката вихрушка, която разбърква нещата според Естрада Монрой.

^C Чипи Какулха – чи (-chi) – уста; пи (pi) – свистя; ка (ca) – мелничен камък; ха (ha) – вода, река. Вода, която свисти, движейки мелничния камък.

^D Раша Какулха – раш (rax) – зелен, синкав. Зелено-синкава вода, която движи мелничния камък.

– Тъй да бъде! Нека се изпълни празнината! Нека тая вода се отдръпне и да освободи (пространството), нека възникне земята и да се затвърди! – Тъй рекоха. – Да се развидели, да съмне на небето и на земята! Не ще има нито слава, нито величие в нашето сътворение и образуване, докато не просъществува човешкото създание, образуваният човек. – Тъй рекоха.

После те сътвориха земята. Наистина тъй стана сътворението на земята:

– Земя! – рекоха, и мигом тя стана.

Като мъгла, като облак и като прах беше сътворението, когато от водата изникнаха планините; и в миг пораснаха планините.

Само по чудо, само с магическо изкуство се образуваха планините и долините, и мигом кипарисовите и боровите гори покълнаха заедно на повърхността.

И тъй се изпълни с радост Гукумац, та рече:

– Добро бе твоето идване, Сърце на небето; ти, Хуракане, и ти, Чипи-Какулха, Раша-Какулха!

– Нашето дело, нашето сътворение ще бъде завършено – отговориха.

Първо се образуваха земята, планините и долините; разединиха се водните течения, ручеите потекоха свободно между хълмовете и водите останаха разделени, когато се появиха високите планини.

Тъй стана сътворението на земята, когато бе образувана от Сърцето на небето, Сърцето на земята, че тъй са наричани ония, които първи я оплодиха, когато небето беше в безизвестност, а земята беше потопена във водата.

По тоя начин се усъвършенства творението, когато го извършиха след размисли и разсъждения за щастливото му завършване.